



**BIBLIOTECA  
CULTURII  
AROMÂNE**

**[www.proiectavdhela.ro](http://www.proiectavdhela.ro)**

Matilda Caragiu Marioțeanu

**IDENTITATE ȘI  
IDENTIFICARE  
ÎN PROBLEMA  
AROMÂNEASCĂ**

1. Pentru cine nu mă cunoaște, sunt o aromâncă venită în România, în 1928, din Grecia, la vârsta de 8 luni, devenită pe parcurs o *româncă aromâncă* adevărată; sunt mielul care a supt la două oi, ceea ce m-a îmbogățit pe toate planurile, mi-a dat putere, verticalitate, curaj, ceea ce m-a făcut să fiu tolerantă sub raport etnic, să nu mi se pară deloc ciudat că acasă vorbeam în aromână, dar că auzeam tot timpul și limba greacă (populară, evident), pe care o vorbeau între ei părinții mei și bunica mea maternă (limbă care mi-a devenit de aceea extrem de familiară), că la școală vorbeam în clasă româna literară, iar în curte, la joacă, vorbeam și aromână și bulgară și turcă (în Cadrilater, în satul unde am făcut școala primară, erau numeroși turci și, mai ales, bulgari), dar și o dacoromână populară/ dialectală, adusă de „regățenii” ce fuseseră colonizați, ca și aromânii, prin acele locuri.

Așa cum am spus și la aniversarea mea din 2 martie a.c., aveți în fața dumneavoastră un *homo balcanicus* perfect, sunt un om pentru care ... „nimic din ce este balcanic nu-mi este străin” (parafrazându-l pe Terentius: „*homo sum: humani nihil a me alienum puto*,” dicton care exprimă sentimentul de solidaritate umană — în cazul meu fiind vorba de una balcanică).

2. Dar... ce legătură au toate acestea cu tema enunțată „**identitate și identificare** în problema aromânească?” Au o foarte mare legătură, căci am nevoie de încrederea tuturor: trebuie să se știe că tot ce am făcut eu în viața mea — tot ce am scris, tot ce am spus — trebuie interpretat numai din această perspectivă. Și, mai mult decât atât, faptul că eu exist, ca *româncă aromâncă balcanică, este, ipso facto*, o dovadă peremptorie a perenității vlahilor, în Balcani și oriunde. Faptul că există astăzi oameni care, deschizând ochii, se trezesc cu aceeași conștiință a identității lor latine, aromâne, ca și acum aproape două milenii, este o dovadă a existenței lor, a acestor români/ vlahi balcanici de factură aromână, macedo-vlahă. Și dacă ar fi aromânii aceștia de azi cu numai unu mai mult decât unu, pentru că *doi fac o pluralitate* în orice teorie filozofică, ei există, iar perenitatea lor nu ar mai trebui demonstrată.

3. Dacă, totuși, mai este nevoie de argumente — și se pare că mai este nevoie — să mai argumentăm: de ce **identitate și identificare**?

Nu este vorba de nici un joc de cuvinte:

a) **identitatea** este o trăsătură intrinsecă, o nevoie de căutare a propriului eu, ea vine din conștiința de sine a aromânului, care simte că el este altceva decât celelalte neamuri alături de care trăiește. Când aromânul spune „*eu hiu/ escu armănu*” vrea să spună prin aceasta că nu este albanez, turc, evreu sau altceva. Se știe foarte bine — și am arătat-o și demonstrat-o și eu de multe ori și în diferite ecuații — că acest sentiment al **identității** i-l dă aromânului, în primul rând, numele pe care și-l dă el însuși, ca *insider*, (*armănu/ rumănu/ rământu* < lat. ROMANUS), sentiment întărit însă și de viziunea unitară a *outsiders*-ilor, a celor din jur, care văd în masa de *armăni* (și în toți românii, de la nord și de la sud de Dunăre) niște „străini” adică *vlahi*; în al doilea rând, limba aromânului îi dă sentimentul clar al „alterității,” al identității sale, sentimentul de a fi altul decât X sau de a nu fi X, ci un altul, altcineva.

Că elementul „limbă” este definitoriu în statornicirea sentimentului de **identitate** etnică a aromânului am demonstrat-o de atâtea ori. Ecuația (limbă = popor) și invers nu este o noutate pentru nimeni. Există limbi (cele slave, de ex.) în care cuvântul *limbă* înseamnă și „popor.”

Și româna veche, sub influența slavă, a adăugat la sensurile obișnuite ale cuvântului *limbă* și pe acela de „popor” (sens atestat în Psaltirea Scheiană, în Codicele Voronețean). Cu acest sens apare cuvântul *limbă* la M. Eminescu, în cunoscutul vers cu care începe „Scrisoarea a III-a”: „Un sultan dintre aceia ce domnesc peste vro *limbă*...” Este o demonstrație în plus în sprijinul afirmației că popoarele se confundă cu limbile pe care le vorbesc sau că limba dă unui neam sentimentul **identității** lui.

Și învățătorul aromân, poetul Zicu A. Araia, stabilea această identitate:

Ș' *chirire-așteaptă un popor,*      Și *pieire-așteaptă un popor,*  
Când *dulțea-l'i limbă cheare!*      Când *dulcea-i limbă pierie!*

Este clar că, indiferent cum am numi noi acest mijloc de comunicare pe care îl folosesc între ei, aromânii se încapățânează să-l păstreze până astăzi, pentru că este al lor, este actul lor de **identitate** în lume.

Afirmația aceasta trebuie însă și ea demonstrată, „încăpățânarea” fiind un act de voință, de dorință a vorbitorilor, dirijată într-un anume sens, cu un anume scop. Să fie oare așa? În toate timpurile și pretutindeni au vrut aromânii să-și păstreze limba? Știm cu toții că nu a fost așa, că voința vorbitorilor a avut faze și intensități diferite în momente istorice diferite și în zone diferite. Știm, de asemenea, că deznaționalizarea nu a fost întotdeauna o acțiune forțată, că și aromânii înșiși se fac vinovați de părăsirea, din diferite motive, a propriului lor grai. Nu am să recurg nici la istorie (= când?) și nici la geografie (= unde?) pentru a ilustra această idee. Este de ajuns să mă refer la ce se întâmplă astăzi: cunosc mulți părinți aromâni, mame sau tați, care nu s-au preocupat deloc (din diferite motive: căsătorii mixte - rolul mamei fiind preponderent, absența bunicilor, traiul în zone neomogene, cu populații alogene etc.) să-și învețe copiii aromâna (o studentă a mea de prin anii '50 - '55 mi-a spus la seminar că părinții ei, profesori aromâni din București, care predau româna la Grebena, dacă nu mă înșel, n-au vrut [= „voință”] să-i învețe pe copiii lor aromâna, ca să nu-și strice româna literară! Cât regretă astăzi această rafinată poetă greșeala părinților ei?!). Să mai adaug că printre acești părinți „vinovați” de a nu fi pus umărul la păstrarea aromânei se numără astăzi și mari „susținători” ai aromânismului?

Să nu dăm, așadar, vina numai pe alții pentru micșorarea numărului de vorbitori aromâni!

Odată cu atingerea problemei voinței apartenenței la o comunitate cu o **identitate** precisă, conștient resimțită și asumată, trecem, firește, la celălalt aspect al problemei:

b) **Identificarea** aromânilor: dacă identitatea este un act intrinsec, care ține de conștiința fiecărui vorbitor, identificarea este, de obicei, un act de voință extrinsecă, ea ținând, de obicei, de voința *outsiders*-ilor. Căci vecinul tău vrea sau nu vrea să te numească așa cum te numești tu însuși, *armănu/ rumănu/ rămănu*, el vrea să-ți spună în cel mai bun caz *vlah* — cu toate variantele sale — sau *cuțovlah, țințar, cioban* etc., după voința lui. Tot așa cum vrea sau nu vrea (fiind necompetent) să vadă în limba ta o altă limbă decât a lui, demnă de a fi recunoscută ca atare.

Există însă și o altă fațetă a voinței și anume aceea a voinței competente: de cel puțin două sute de ani, cronicari sau învățați de renume — bizantini, dacoromâni, aromâni, germani, englezi, austrieci, din diferite țări europene, au **identificat** aromânii și aromâna, au scris despre ei și despre limba lor (Kedrenos - pentru anul 976, Th. A. Cavallioti - 1774, Johann Thunmann - 1774, Daniil Moscopoleanul - ed. 1 - ?, ed. a II-a - 1802, Constantin Ucuta - 1797, G. C. Roja - 1808, 1809, Bartholomäus Kopitar - 1812, Mihail Boiagi - 1813, William Martin Leake

- 1814, Franz Miklosich - 1881, 1882, Gustav Weigand, 1880 (descoperă Codex Dimonie), 1888, 1894 - 1895, (articole numeroase în revista sa anuală, „Jahresbericht,”) Gustav Meyer - 1895 (ca să dau doar numele celor dintâi), fără să se gândească măcar că aceste adevăruri absolute ar putea fi contestate.

Nu vreau să fac aici o listă a celor ce au **negat** însă, în trecutul mai îndepărtat sau foarte apropiat (!), fie latinitatea aromânei, fie etnicitatea latină a aromânilor, distinctă între popoarele balcanice: nu este de mirare că și aici, ca și în cazul **identității**, opoziția față de **identificarea** aromânilor, prin numele și limba lor, a fost nu numai obiectul voinței altora, nearomâni, dar și al aromânilor înșiși.

Constat, de exemplu, că, în ciuda tuturor evidențelor, cercetători aromâni de astăzi se străduiesc din răspuț să dărâme oricât de puțin din edificiul structurii lingvistice aromânești (limba fiind argumentul suprem al aromânilor!). Îl las deoparte pe aromânul Achille Lazarou (ale cărui aberații și escamotări de adevăruri științifice le-am criticat încă din 1988). Am avut la dispoziție comunicările ținute la colocviile S.I.L.F., 1995 -(1) - Liege și 1996 - Iași, și T.H.E.D.E.L. - 1995 - (2; locul?) de Stamatis Beis, care lucrează la o teză de doctorat pe baza graiului din Metsovo/ Aminciu: este surprinzător cum un aromân dorește să „demonstreze” cu orice preț, fără argumente (doar pe baza câtorva exemple de limbă interpretate fără competență), că aromâna din Aminciu este pe cale de dispariție, și nu prin părăsirea graiului, cum s-a întâmplat mereu până acum, ci prin infiltrarea elementelor grecești în aromână (demonstrații similare au făcut cu câțiva ani în urmă, sub altă formă, și alți cercetători aromâni din Grecia în lucrările lor).

Iată numai una din „constatări” lui Stamatis Beis, care conține două afirmații:

„*Il s' agit d' une langue a tradition orale et en voie de disparition*” (‘este vorba de o limbă cu tradiție orală [a] și pe cale de dispariție [b]’). Aceste două concluzii [a, b] reprezintă voința expresă a unui *insider* devenit — din ce motive? — un *outsider*: [a] aromâna are numai tradiție orală: prin această afirmație, Stamatis Beis șterge cu buretele cel puțin 265 de ani de atestare scrisă și datată a aromânei (1731 este data scrisă pe gravura *Inscripției lui Nectarie Târpu; Liturghierul aromânesc* poate fi însă mai vechi); [b] aromâna este, după S. B., pe cale de dispariție. Pe ce se bazează autorul când afirmă acest neadevăr? Preluând o opoziție sociolingvistică la modă (a cunoscutului lingvist W. Dressler: [terminal speakers ~ fluent speakers], „vorbitori terminali, pe cale de a-și pierde graiul” și „vorbitori fluenți, care îl vorbesc în continuare,”) S. B. caută exemple din graiul său amincean care să-i susțină teza iminenței dispariției aromânei vorbite în Aminciu. Și iată ce găsește, în lexic: informatoarea sa, E. T., folosește cuvinte grecești în loc de cuvinte aromânești: *zoi*, *‘panda*, *zitusesku* î.l.d. *bană*, *dîună*, *kaftu* „viață, întruna, caut, ” cuvinte întrebuintate curent de vorbitorii „fluizi!” Dacă cu o floare nu se face primăvară, nici cu trei frunze uscate nu se face încă toamnă! În morfologie: utilizarea de către aromânii terminali a unor forme multiple de plural, respectiv *casî*, *case*, *căsurî* ar fi o dovadă pentru S. B. că această variație a monemului de plural este legată de achiziționarea lacunară a sistemului morfologic al limbii dominate (= de limba greacă) care caracterizează pe vorbitorii terminali. Or, oricine știe, variația *-e/ -i*, de tip *case/ casî* este fonetică și deosebește, destul de imprecis, graiurile aromâne din vest de cele din est (după Matilda Caragiu Marioțeanu, Petru Neiescu), de nord/ de sud (după Th. Capidan, Tache Papahagi). Iar pluralul în *-urî* este specific limbii române în întregul ei, fenomen cunoscut sub denumirea de „forme multiple de plural, ” ca și *iarbă* ~ *ierghi* ~ *ierburi*,

*mână ~ mâni ~ mânuri* etc. Nici o legătură cu influența grecească sau cu însușirea lacunară a aromânei de către aromâni! Mai sunt două exemple — fără contexte, în cazul optativului! — cu ajutorul cărora S. B. vrea să convingă lumea romanică de dispariția iminentă a aromânei! Mult zgomot pentru nimic! Autorul ar trebui să fie mai atent la cunoștințele sale de aromână și de lingvistică aromânească, și, în aceeași măsură, să fie atent cu intențiile sale. Căci competența romaniștilor din toată lumea presupune cunoașterea a tot ce este legat de aromâni, de aromână (originea, trăsături, stadiul actual al problemei etc.). Aromânii și aromâna nu vor dispărea — dacă vor dispărea — „pe calea integrării lente a elementelor limbii cu care vine în contact, ci prin părăsirea ei pur și simplu,” scria, încă de acum 47 de ani, în 1951, la sfârșitul lucrării sale de licență, o tânără absolventă aromâncă .

Prin urmare, voința — incompetentă sau competentă — joacă un rol determinant în **identificarea** aromânilor și a aromânei, fie că este vorba de voința aromânilor înșiși, fie de voința celor din afara lor.

Este limpede însă că **identitatea**, conștiința de sine și **identificarea**, recunoașterea de către alții a identității nu sunt, totuși, suficiente: este nevoie de o **legitimare** a acestora.

Aromânii, se spune de obicei, au pierdut epoca formării națiunilor: nu sunt de acord cu această afirmație, consider că „națiunea” este un concept creat, este ceva care nu a apărut odată cu „etnia” și nu coincide cu ea. De aceea nici nu aș vorbi de „conștiință națională,” ci de „conștiință etnică,” un ETHOS a stăpânit dintotdeauna aromânii, ideea **identității** etnice, mândria de a fi liberi, individualizați, fără servituți, trăind o viață demnă, și nu atât o idee națională. Toată literatura aromânească geme de astfel de sentimente („*nu s-da yii feati di-armâni*,” spune Șana, cu un ultim suspin, luându-și viața spre a nu deveni sclava lui Ali Pașa (este vorba de eroina din poemul atât de iubit, *Șana și-ardirea a Gramostil'ei*, de Nicolae Velo). Demnitatea aromânilor este proverbială: dacă în Codul regelui babilonean Hammurabi (1728-1686 în. Hr.), vechi de peste 3500 de ani, stătea scris că pe cel vinovat preotul îl încerca punându-i pe limbă o lingură arsă și, după gradul arsurii, hotăra dacă și cât este vinovat, și la aromâni, în codul de legi nescrise ale strămoșilor lor, transmis probabil din generație în generație, întâlnim această cumplită pedeapsă ce-l așteaptă pe cel ce-și părăsește limba, aromâna. Căci spune bardul aromân Constantin Belimace:

*Care ș' lasă limba lui*      Care-și lasă limba lui  
*S' lu-ardă pira focului,*      Arză-l para focului  
*Si s-dirină yiu pri loc,*      Sfășie-se viu pe loc

***S-l'i si frigă limba 'n foc.      Frigă-i-se limba-n foc!***

4. Din această perspectivă, dreptul unei etnii distincte la exprimarea orală și scrisă în limba sa maternă este un drept natural elementar. Din fericire, în ultimii ani, gândirea europeană a evoluat spre o rezolvare corespunzătoare a drepturilor limbilor considerate „mici,” minoritare. Prin strădania „Uniunii culturale aromâne” cu sediul la Freiburg (a mentorilor ei: Vasile și Caterina Barba-Freiburg im Br., Iancu Perifan-Paris, Iani și Kira Mantsu, Frankfurt), interesele aromânilor au fost insistent reprezentate la Consiliul Europei (lăsând deoparte greșeli, inabilități, exagerări, uneori extremism — fie numai și scrierea aceea atât de nereprezentativă pentru o limbă romanică!). Un merit deosebit, consecință a demersurilor mai sus menționate, a avut, după cum se știe, Domnul LLuis Maria de Puig (România și comunitatea aromânească i-

au recunoscut chiar acest merit, în vara acestui an, la Constanța), care a pregătit, după o atentă și mereu îmbunătățită cercetare a documentelor și a situației la fața locului, în țările balcanice, un raport susținut la Consiliul Europei, la 24 iunie 1997. Rezultatul a fost acceptarea unanimă a doleanțelor legate de considerarea aromânei ca limbă a unei minorități, adică, în termenii noștri, o **legitimare** a aromânilor și a aromânei în țările balcanice.

Deci: **identitate**, **identificare** și, sperăm, **legitimare**, al treilea termen al ecuației pe care urmează să-l adăugăm după ce vom vedea rezultatele.

Reacția acestei decizii s-a văzut prin inițiative recente ale unor state balcanice în vederea stabilirii unui cadru legal de recunoaștere și de aplicare a prevederilor din raportul de Puig (v. de ex. întâlnirea de la Larissa, Grecia, 5-7 iunie a.c.).

O reacție șocantă, dar teoretic valabilă, este aceea a ziaristului austriac Karl-Markus Gauss (n. 1954, Salzburg), din articolul său „*Was wir erst noch lernen müssen*” „ceea ce abia [de acum înainte] mai avem de învățat” (titlul — în traducerea mea). Articolul este incitant, căci, sfidând orice adevăruri prestabilite, Gauss aduce aromâni și aromâna în centrul atenției lumii europene, luându-le ca modele și ca situație-simbol pentru rezolvarea în viitor a problemelor Europei. Cât de reconfortant este să ascuți astăzi un glas venind din aceeași Viena de unde, acum 185 de ani, aromânul Mihail Boiagi scria în Prefața „*Gramaticii*” sale (1813) : „Hotențoți de-ar fi fost Vlahii și tot le-ar rămâne dreptul și datoria de a se cultiva prin propria lor limbă, ca mijlocul cel mai potrivit pentru desăvârșire.” Căci iată ce spune Karl-Markus Gauss (dau câteva extrase pe care le citez *ad litteram*, în traducerea Caterinei Barba, cu titlul în traducerea sa „Ceea ce încă mai trebuie să învățăm;” textul mi-a parvenit prin amabilitatea Kirei Iorgoveanu Mantsu):

— „Ce limbă se va vorbi în noua Europă? Engleza? Franceza? Sau, poate, *aromâna*?”

— „Îi cunoașteți pe *aromâni*? V-ați însușit deja primele cunoștințe de bază ale limbii aromâne? Nu? Este mereu același lucru: toți doresc să fie europeni și nici nu știu măcar că viitorul Europei va fi decis de *modul cum va fi rezolvată problema aromânească!*”

— „... vai ... stăm prost cu virtuțile care se pretind de la noi, europenii cei de azi și cei de mâine. Și totuși există acești oameni (= aromânii), receptivi față de tot ce există în lume, care nu se bazează în mod grosolan pe posesiunile lor *naționale*; căroră nu le vine greu, ci le face plăcere să gândească și să vorbească în două sau mai multe limbi; care nu-și raportează acțiunile și năzuințele, în mod meschin, la un singur stat, ci la mereu mai multe; pentru care granițele nu înseamnă o obsesie, ci o trecere cotidiană; care dintotdeauna practică comerțul și circulația între est și vest, nord și sud; care își câștigă *identitatea* tocmai prin contactul cu diferite culturi; (oameni) căroră toate acestea nu trebuie să li se *impună* ca niște țeluri mărețe, fiind că ei, din timpuri străvechi, trăiesc toate acestea. Pe scurt: *există noul om european. El este AROMÂNUL...*”

— „Izvoarele istorice îi consemnează pe aromâni cu mult înainte de a se vorbi, să zicem, despre danezi, austrieci, flamanzi sau germani. Metropola lor Moscopole era deja un important centru comercial prin care veneau produse exotice din Orient spre nordul Europei, iar de la Veneția mărfurile europene erau transportate la Badgad, în vreme ce, la Bonn, acolo unde este astăzi Ministerul Economiei, se afla încă minunatul „nimic.” Căci *aromânii sunt europeni ai primei ore.*”

— „Ei (= aromânii) apar din întunecimea istoriei împreună cu vechii greci, la care europenii de azi se referă cu plăcere când vor să prezinte civilizația, democrația, individualitatea drept o moștenire, pe care nu o mai poate contesta nimeni. Aromânii, ca și alte două duzini de popoare,



se aflau în Balcani dintotdeauna. Din *incăpățănare pură* ei nu sunt *slavi*, ci *romani*. În loc să se țină docil de cel de-al doilea popor roman, cu românii, ei se orientează semeț după greci, cu care lingvistic nu au absolut nimic comun.”

— „Pe scurt: mai bine decât le fac aromânii pe toate nici că se poate! Nu-i de mirare că azi, tocmai lor, le merge atât de rău!”

— „În timp ce europenii, în secolul al 19-lea, și-au definit *identitatea* după criteriul *național* și s-au organizat în state naționale, aromânii, care au înțeles să fie un popor între popoare, un mesager între popoare, au început să se înstrăineze.”

— „(unele sate din Munții Pindului) ar putea fi considerate *ultimele perle ale unei romanități balcanice*, al căror șirag, odinioară se întindea de la Istria, pe Dunăre, până în Grecia.”

Și, concluzia lui Gauss despre viitor:

— „... după niște epoci de decăderi atât de dureroase, ar trebui acum, în sfârșit, să se ivească iarăși (pentru aromâni) ascensiunea. Căci ceea ce noi, cu toții, abia acum va trebui să devenim - adică niște oameni fără prejudecăți, a căror existență se împlinește nu în închistare, ci în deschidere, persoane întreprinzătoare, flexibile, care își rezolvă treburile în toate părțile, europeni entuziaști, a căror *patrie este lumea întreagă - or, asta sunt aromânii de 2000 de ani!*”

— „... aromânii sunt, se pare, *cel mai bine înarmați pentru o Europă nouă.*”

— „Încrederea în forțele proprii nu se poate dezvolta decât în limbile materne. Este ceea ce scriam în *Dodecalogul* meu, adevărul nr. 6 și p. 26/ 60/ 93: „aromânii se pot salva numai prin limba lor maternă.”

Și, în final, scrie Gauss:

— „Europa va fi una a diversității sau nu mă mai interesează deloc! *Viitorul Europei va fi hotărât de problema aromânească.*”

Trebuie să recunoaștem că, chiar dacă unii ar considera aserțiunile lui Gauss drept o demonstrație prin absurd, pentru aromâni ele sunt revelatoare și, prin aceasta, stimulatoare: ni se deschid ochii asupra unor aspecte — drepturi, calități, mentalitate, perspectivă istorică etc. — la care, iată, în formula Gauss, nu ne-am gândit: aromânul — model al omului unei Europe viitoare! Avem acum o **legitimare** neașteptată și binevenită, de data aceasta nu numai la nivel balcanic, ci la nivel european. Îți mulțumim, Domnule Gauss!

5. Cel mai important aspect în problema viitorului aromânilor și al aromânei mi se pare voința vorbitorilor pentru păstrarea limbii materne. În DIARO — dicționarul meu, apărut anul trecut, scriam și vreau să repet aici aceste cuvinte: „(cititorii...) ar trebui să rețină, în primul rând, ceea ce este bun, valoros în DIARO, ceea ce nu se găsește în nici una din lucrările lexicografice de până acum, căci DIARO este o „saga” a aromânei: spre deosebire de DDA, care este un dicționar „tezaur” de forme care au fost, DIARO este un tezaur de valențe, de posibilități, de forme vii, care ne permit să vedem ce poate deveni aromâna în viitor, o aromână dinamică, în mișcare. Acest viitor al aromânei depinde de tine ri: ei trebuie să o *vorbească*, să o *scrie*, să o *îngrijească*, să o *cultive*, să o *îmbogățească*, să o *respecte*. Numai astfel se vor fixa, de la sine, normele lingvistice și ortografice: acestea trebuie să fie opera *colectivității, a comunității aromânești de pretutindeni.*”

Căci aromâna nu moare, ceea ce cuprinde DIARO nu este o limbă moartă, ci una vie, frumoasă, emoționantă!



Din păcate, un anume pesimism a dominat, după cum știți, toată literatura aromânească, chiar până în zilele noastre: întâlnim la toți poeții noștri, mai vechi sau mai noi, în continuare, aceeași notă de disperare în fața spectacolului trist al stânelor părăsite, al *câr-vănilor* care nu mai străbat peninsula, un paseism de nevindecat, o nostalgie a vieții din trecut care, iată, dispăre etc. Este adevărat, dar viața, civilizația merge înainte, aromâni, inteligența vie a Balcanilor, nu puteau rămâne pe loc, închistați în formele de viață materială și spirituală din trecut! Fenomenul nu este numai aromânesc, el este general în lume, datorită evoluției societății.

Și totuși, observăm că, tocmai de aceea, profețiile unor voințe competente aromâne nu s-au adevărat: Tache Papahagi, în aproape toate lucrările sale, vedea sfârșitul acestei comunități romanice. Dar îl las pe cunoscutul profesor Cicerone Poghirc să vorbească: scria domnia-sa într-un articol închinat volumului de versuri ale lui Dumitru Bacu: „Mi-l amintesc pe savantul aromân care m-a onorat cu prietenia lui, Tache Papahagi, și care zicea la un moment dat: „Sub raport poetic, trebuie să topești zece aromâni ca să faci un poet daco-român, Domnule Poghirc!” Or, iată că lucrurile nu stau chiar așa: au apărut în aromână o serie de volume de versuri remarcabile de Kira Iorgoveanu, Matilda Caragiu Marioțeanu, iar în ultimii ani, în Editura Fundației Aromânești volume de Nida Boga, Sirma Guci, George Vrana, Ath. Nasta, Zahu Pană. Același mare filolog și patriot scria în introducerea la dicționarul său aromânesc, acum 25 de ani: „Acest al douăzecilea secol va fi secolul *stingerii* aromânilor...” Din fericire, pesimistul absolut, dar dârz, de o cinste exemplară, nu s-a dovedit și profet: o limbă în care se mai scriu versuri nu e o limbă moartă. Mai multă dreptate are vorba populară care zice: „*Nu ti-aspari, bre armâne, Că nu cheri ni az ni mâne’!*” Așa să vă ajute Dumnezeu, frați aromâni!”

Cât de minunat sună aceeași idee a perenității aromânilor și a aromânei în versurile-îndemn ale lui Nuși Tulliu :

*Nu vă-agârșiț părințil’i*      Nu vă uitați părinții  
*Și populu-armânesc...*      Și poporul aromânesc...  
*Nu cheare ‘nă pădure*      Nu pieri o pădure  
*Fidăniile cându cresc...!*      Vlăstarele când cresc...!

IDENTITATE

ȘI

IDENTIFICARE

ÎN PROBLEMA

AROMÂNEASCĂ

Note bibliografice

1. Toate sublinierile din citatele date pe parcurs îmi aparțin.
2. v. *Poezii Zicu A. Araia și T. Caciona*, în seria „Biblioteca Națională a Aromânilor,” II, (editată de Tache Papahagi), București, 1932, p.4.
3. v. Al. **Rosetti**, *Istoria limbii române*, 1986, p. 536.
4. v. Matilda **Caragiu Marioțeanu**, *A propos de la latinite de l'aroumain (a la lumiere des dernieres recherches)*, în RRL, XXXIII, 1988, nr. 4, p. 249 (despre cartea lui Achille Lazarou, *L'aroumain et ses rapports avec le grec*, Thessaloniki, 1986).
5. v. lucrarea mea, „*Influența dacoromână asupra graiului unei familii aromâne din R. P. R.*,” în FD, I, 1953, p. 100; acolo, era, desigur, vorba de contactul aromânei cu româna literară, constatarea este însă valabilă și în cazul contactului cu limbi diferite ).
- 6, 7. v. Tache **Papahagi**, *Antologie aromânească*, București, 1922, p. 324, respectiv, 78.
8. Apărut în ziarul vienez „Die Presse,” 12 nov. 1997.
9. v. Mihail G. **Boiagi**, *Gramatică Română sau Macedo-română*, editată de Per. **Papahagi**, București, 1915, Introducere, p. 12.
10. v. Matilda **Caragiu Marioțeanu**, *Dodecalog al aromânilor/ Dodecalogue des Aroumains/ Dodecalogue of the Aromanians*, Editura Sammarina, Constanța, 1996.
11. v. idem, *Dicționar aromân (macedo-vlah)*. DIARO. A-D, Editura enciclopedică, București, 1997.
12. v. Tache **Papahagi**, *Dicționarul dialectului aromân. General și etimologic*, ed. a II-a, București, 1974, p. 5; nota mea.
13. v. Cicerone **Poghirc**, *Dumitru Bacu, Cîntîți tră niagărșiri*, în „Lupta,” nr. 248, 22 mai, 1995, p. 7.
14. v. Nuși **Tulliu**, *Poezii*, în seria „Biblioteca Națională a Aromânilor,” (editată de Tache **Papahagi**), București, 1926.

## **COLOFON**

---

<b>Autorul lucrării</b>	MATILDA CARAGIU MARIOȚEANU
<b>Titlul lucrării</b>	IDENTITATE ȘI IDENTIFICARE ÎN PROBLEMA AROMÂNEASCĂ în „ROMÂNIA LITERARĂ” , XXXI, 51-52, 1998
<b>Variantă digitalizată de</b>	Editura Predania/ CP 67, OP 13, București <a href="http://www.predania.ro">www.predania.ro</a> tehnoredactor/ Remus Brihac concept grafic/ Atelieruldegrafica.ro

**PREDANIA**